

Asef Bayat: Making Islam Democratic. Social Movements and the Post-Islamist Turn.

Stanford, California: Stanford University Press, 2007;

xxi + 291 blz.; 20,= euro

ISBN: 978-0-8047-5594-8

Bayat analyseert het islamistisch activisme en het religieuze beleid in Iran en Egypte van de laatste 30 jaar en stelt de vraag of islam en democratie samen kunnen gaan. Bayat groeide op in Iran en nam intensief deel aan de revolutie van 1979, die een islamistisch bewind aan de macht bracht. In een latere fase ruilde hij zijn rol van 'deelnemer' in voor die van waarnemer, analyticus en boekstaver. Hij vertrok naar Egypte, waar hij doceerde aan de American University of Caïro. Hij constateert dat Iran in 1979 een revolutie onderging, maar dat het land nog steeds in een diepe identiteitscrisis verkeert en worstelt met de vraag hoe de uitkomsten van deze revolutie om te zetten in een post-islamistische orde. Egypte was daarentegen een land met een beweging – de Moslim Broederschap – die de maatschappelijke structuur in vele opzichten intensief beïnvloedde. Op basis van deze 'passieve revolutie' lijkt dit land zich juist te bewegen in de richting van meer democratie. Het blijkt dat de islam in het algemeen onderwerp is van 'intense conflict between diverse segments of the faithful', maar dat het idee van democratie door islamieten zowel hartstochtelijk wordt aangevallen als aangeprezen. Dat is begrijpelijk: de verwezenlijking van democratische idealen blijkt, aldus de auteur, minder te maken te hebben met de 'essentie' van de islam dan met intellectuele overtuigingen, politieke bekwaamheden, tegenstellingen en strijd waaraan mensen en groepen invulling geven: 'the question of democratic

polity is one of political struggle rather than religious scripture'. Wat overigens niet verhoedt dat religie vaak wordt gebruikt als legitimering van zowel politieke overheersing als het verzet daartegen. De vraag is dan ook niet of islam en democratie samen kunnen gaan, maar hoe en onder welke omstandigheden dit mogelijk is. In de huidige fase zitten de moslims van het Midden-Oosten aan de ene kant gevangen tussen autoritaire islamistische regimes en dito opposities die uit naam van natie en religie naar overheersing streven, en anderzijds buitenlandse inmening en bezetting uit naam van de democratie. De auteur beveelt voor autoritair-islamitische landen 'politics of presence' aan. Dit is een 'strategy of no-silence and no-violence', waarin sociale groepen en individuen er constant blijf van geven dat er andere attitudes, overtuigingen en dagelijkse praktijken mogelijk zijn dan die door de islamisten voorgeschreven. Bayat is als hoogleraar in de 'Study of Islam in The Modern World' verbonden aan de Universiteit van Leiden. (F.v.d.B.)

Paul Hoebink (red.): The Netherlands Yearbook on International Cooperation 2007.

Assen: Van Gorcum, 2007; 189 blz.; 27,50 euro; ISBN 978-90-232-4346-5

Dit jaarboek stelt zich ten doel het wetenschappelijk en politiek debat over de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking ('international cooperation') te stimuleren. Het eerste deel is getiteld 'Forum'; de bijdragen hebben een opiniërend gehalte. Het bevat onder meer een artikel van Paul Hoebink, waarin hij, in een 'un-balanced overview of 57 years of Dutch development cooperation', aantoonst dat op het terrein van de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking de

dominee het heeft gewonnen van de koopman. Verder zijn er artikelen over de wijzigingen in de subsidiëring van de particuliere (niet-gouvernementele) hulpverleningsorganisaties en over de financiering en het gebruik van de hulp bij de tsunami. Hierin wordt o.a. gewezen op het wantrouwen van het Nederlandse publiek waar het de officiële hulpverlening betreft: slechts eenderde van het Nederlandse publiek verwacht dat hulp op effectieve wijze wordt aangewend. Men treft in dit deel ook een bijdrage aan over Afghanistan, waarin zes dilemma's worden aangeduid waarmee de Nederlandse ontwikkelingsbijstand en het defensiebeleid aldaar worden geconfronteerd. In het gedeelte 'Articles' vindt men artikelen over onderwerpen als 'Cracks in the New Aid Paradigm' en over de geschiedenis en de rol van het kolonialisme en missie en zending. Tevens zijn er artikelen over het discours in Nederland vergeleken met dat in Duitsland over het concept van "good governance" als strategie' en over 'Disaster Risk Reduction'. Ten slotte is er – onder de titel 'The Vicissitudes of a Policy Concept' – een artikel over de selectieprocedures die Nederland in de periode 1998-2005 op het gebied van de ontwikkelingssamenwerking hanteerde. (F.v.d.B.)

Jeroen de Zeeuw & Krishna Kumar (red.): Promoting Democracy in Postconflict Societies. A project of Clingendael, the Netherlands Institute of International Relations.

Boulder (Colorado)/Londen: Lynne Rienner Publishers, Inc., 2006; x + 331 blz.; \$ 23,50; ISBN 10-1-58826-422-X

Sinds de val van de Berlijnse Muur en gezien het feit dat een eenpartijstelsel en een militair regime als regeringsvorm door westerse donoren worden

Deze rubriek staat onder redactie van dr Fenna van den Burg. Bijdragen aan deze aflevering werden verzorgd door Sico van der Meer (*S.v.d.M.*), wetenschappelijk medewerker bij het *Clingendael Security and Conflict Programme* (CSCP); Tinka Veldhuis (*T.V.*), studente aan de Rijksuniversiteit Groningen en thans stagiaire bij het TTSRL (Transnational Terrorism, Security and the Rule of Law)-project van het CSCP; Wietske Schober (*W.S.*), studente contemporaine geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen en in de periode augustus t/m oktober 2007 als stagiaire verbonden aan de eindredactie van de *Internationale Spectator*; en door Fenna van den Burg (*F.v.d.B.*).

De aanwinstenlijst van de bibliotheek van Instituut Clingendael wordt maandelijks gepubliceerd op de Clingendael-website: www.clingendael.nl/resources/library/acquisitions

verworpen, is 'democracy assistance' een belangrijke component geworden van bilaterale en multilaterale hulpverlening aan ontwikkelingslanden. Een internationaal gezelschap van experts op het terrein van de ontwikkelingsproblematiek legt in deze bundel in een aantal 'case studies' de invloed van deze internationale bijstand ter bevordering van de democratie kritisch onder de loep. Nagegaan wordt wat de sterke en zwakke punten en wat de beperkingen zijn van hulp op het terrein van resp. verkiezingen en politieke partijvorming, de mensenrechten en de media. Zo treft men in het eerste deel van de bundel artikelen aan die gaan over de internationale steun aan de 'no-party'-democratie in Oeganda, over de electorale bijstand en de democratische transitie in Ethiopië en over de internationale pogingen een multi-partijenbeleid in Mozambique te bevorderen. Het tweede deel analyseert de internationale pogingen mensenrechten in Guatemala, Cambodja en Sierre Leone meer inhoud te geven. Wat de media betreft, vindt men in het derde deel artikelen over mediabijstand aan 'postgenocide' Rwanda, de bevordering van onafhankelijke media in El Salvador en de hulp bij de opbouw van een 'community radio network' in Afghanistan. In een slothoofdstuk vatten Jeroen de Zeeuw en Luc van de Goor (beiden verbonden aan Clingendael) de resultaten van de verleende internationale bijstand samen. Zo is het zwakke punt van de vormen van hulp bij de electorale ontwikkeling dat ze hoofdzakelijk waren gericht op verbetering van technische aspecten; geen van hen had 'a very significant impact on the political aspects of the electoral process' (blz. 276). De internationale bijstand op het terrein van de mensenrechten in de onderzochte landen vertoont 'a

slightly more positive picture' (blz. 277). Het resultaat van de bijstand op het gebied van de media is wat moeilijker in kaart te brengen. 'Nevertheless the case studies [...] show a predominantly positive impact of postconflict media support.' (blz. 279) Hoewel er uit de onderzoeken een 'gemengd' beeld naar voren komt, is het volgens De Zeeuw en Van de Goor duidelijk dat 'democracy assistance' een kleine maar positieve invloed heeft gehad. (*F.v.d.B.*)

**D.M. Curtin & P.A. Nollkaemper (red.):
Netherlands Yearbook of International Law 2005.**

*Den Haag: T.M.C. Asser Instituut, 2007; 646 blz.; \$ 140,-
ISBN 978-90-6704-223-9*

Het *Netherlands Yearbook of International Law 2005* bevat, zoals gebruikelijk, twee aparte delen: een weergave van Nederlandse publicaties van het parlementaire jaar voorafgaande aan de uitgave van het jaarboek, gerelateerd aan het internationaal recht; en een reeks artikelen over de recente ontwikkelingen op dit rechtsgebied. De zeven commentaren in deze editie bespreken gedeeltelijk de in het jaarboek gepubliceerde documentatie, maar tevens ontwikkelingen gerelateerd aan verdragen en andere internationale overeenkomsten waar Nederland deel van uitmaakt en Nederlandse gerechtelijke beslissingen die betrekking hebben op het internationaal publiekrecht. Het centrale thema van de uitgave van 2007 is de conceptualisering en vormgeving van verantwoordelijkheid in internationaal en Europees recht en de mogelijkheid van rekenschap, af te leggen door afzonderlijke staten, internationale organisaties en de Europese gemeenschap. Het Nederlandse jaarboek heeft

een duidelijk nationaal karakter, maar het wordt gepubliceerd in het Engels en de redacteuren geven aan in hun colofon geen geografische begrenzing te stellen voor het al dan niet opnemen van artikelen. (*W.S.*)

Jan Pronk: En zorg ervoor dat ze ons niet vergeten.

*Amsterdam: Mets & Schilt, 2007; 77 blz.; 8,80 euro
ISBN 978-90-5330-588-1*

Deze publicatie bevat de tekst van de door Jan Pronk (oud-minister voor Ontwikkelingssamenwerking en speciaal gezant van de secretaris-generaal van de VN in Soedan) uitgesproken Van Heuven Goedhart-lezing 2007. Deze lezing werd georganiseerd door de Stichting Vluchteling en heeft als onderwerp het uitzichtloze en desolate bestaan van de zes miljoen mensen in de vluchtelingenkampen en de steeds toenemende aantallen ontheemden – thans 25 miljoen. Dit tegen de achtergrond van de sterk tekortschietende internationale hulp. Pronk schetst de verslechterde internationale situatie. Hij beveelt maatregelen aan voor een meer duurzame oplossing, zoals betere aansluiting van humanitaire en ontwikkelingshulp, betere opvang, hervestiging en integratie elders. Maar het streven naar een duurzame oplossing van conflicten is het belangrijkste, echter: 'Een duurzame oplossing van conflicten en van situaties die zich kenmerken door grote aantallen slachtoffers, waaronder tal van vluchtelingen en ontheemden, vereist dat het primaat wordt gelegd bij de politiek, de buitenlandse en internationale politiek. Te lang heeft de humanitaire hulp gefunctioneerd als een doekje voor het bloeden, als een

middel om politieke actie uit te stellen, als schaaamlap waarachter niets schuilging.’ (blz. 39) Pronk eindigt zijn betoog met te stellen dat vluchtelingen recht hebben op hulp, op bescherming, op hoop op een nieuwe kans elders of op terugkeer naar huis. Het gaat uiteindelijk om ‘effectief recht doen, met minder kunnen we niet toe’ (blz. 58). (De publicatie gaat vergezeld van een korte biografische schets van oud-verzetsman Gerrit Jan van Heuven Goedhart, die onder meer Hoge Commissaris (UNHCR) was van de vluchtelingenorganisatie die na de oorlog in het leven werd geroepen als gevolg van de grote aantallen vluchtelingen in Europa. Tevens treft men een korte uiteenzetting aan van de wortels en het werk van de Stichting Vluchteling, eveneens een naoorlogs initiatief, die o.m. geld inzamelde voor de oorlogsvluchtelingen en voor de Hongaarse vluchtelingen die na de opstand van 1956 asiel zochten in Nederland. (F.v.d.B.)

Nicolien Zijldgeest: Libië.

*Amsterdam: KIT Publishers; 2007; 130 blz.; 14,50 euro
ISBN 978-90-6832-443-3*

In de bekende ‘Landenreeks’ van het Koninklijk Instituut voor de Tropen (KIT) en Oxfam Novib verscheen onlangs een nieuw deel, dat Libië behandelt. De ‘timing’ van deze publicatie lijkt perfect. Sinds Libië in 2006 door de Verenigde Staten van de lijst ‘schurkenstaten’ is verwijderd, normaliseren de buitenlandse betrekkingen van het land zich opvallend snel. Diplomaten, investeerders en toeristen lijken het land in hoog tempo te herontdekken. Voor hen, maar ook voor ieder ander die geïnteresseerd is in Libië, is deze publicatie een aanrader. Bondig maar gedetailleerd worden diverse facetten van het

land beschreven. De achtereenvolgende hoofdstukken zijn gewijd aan geografie, bevolking en samenleving, geschiedenis, politiek, economie en media en cultuur. Vlot geschreven en lezersvriendelijk vormgegeven, geeft het boek een compleet en toch gemakkelijk behapbaar totaalbeeld van het land. Zowel de huidige situatie als het verleden komt daarbij aan bod, overigens zonder de realiteit uit het oog te verliezen: ook al heeft het regime van Muammar al-Gadhafi de steun aan terreurorganisaties en de zoektocht naar massavernietigingswapens afgezworen, binnenslands is Libië nog altijd een samenleving vol spanningen. Terecht gaat de auteur in op de economische malaise en het weinig democratische politieke klimaat. Het kan niet anders of deze problemen zullen op termijn van invloed zijn op de politieke stabiliteit van het land. Hoe aanlokkelijk Libië voor investeerders en toeristen ook mag zijn, feit is dat de toekomst van het land voorlopig ongewis blijft. (S.v.d.M.)

Arjan Erkel: Samir.

*Amsterdam: Uitgeverij Balans, 2007; 315 blz.; 20,- euro
ISBN 978-90-5018-870-8*

In 2002 werd Arjan Erkel, destijds hulpverlener voor *Artsen Zonder Grenzen*, in de Russische deelrepubliek Dagestan ontvoerd en bijna twee jaar gevangen gehouden. Zijn fascinatie met moslimextremisme en terrorisme werd erdoor aangewakkerd. In zijn nieuwe boek *Samir* probeert hij inzicht te krijgen in de belevingswereld van jonge, radicaliserende moslims die hun leven in dienst stellen van de islam en de overleveringen van de Profeet Mohammed als voornaamste leidraad in hun leven beschouwen. ‘Begrip hebben is niet hetzelfde als

begrijpen,’ aldus Erkel, voor wie deze redenatie het voornaamste uitgangspunt voor het schrijven van dit boek is geweest. Hij probeert onder andere te beschrijven hoe deze radicale jongeren bij elkaar komen en, misschien nog belangrijker, wat hen bij elkaar houdt. Daarnaast gaat hij in op hoe de AIVD dit soort radicale groepen uit elkaar probeert te drijven en hoe media en politici het radicaliseringsproces van moslimjongeren beïnvloeden. Op basis van de ervaringen van Samir Azzouz, de titeldrager van het boek, reconstrueert Erkel het radicaliseringsproces. Hiervoor sprak hij in de gevangenis met Samir, kreeg hij zelfs toegang tot Samirs dagboekantekeningen en sprak hij met mensen uit zijn directe omgeving. Erkel pretendeert in zijn romanachtig boek niet een accurate werkelijkheid van Samirs leven weer te geven. De situaties en dialogen zijn gebaseerd op Erkels interpretatie en fantasie en, bewust of onbewust, uiteraard ook op zijn eigen ervaringen. In het eerste hoofdstuk beschrijft hij levendig hoe Samir erin slaagt deel te nemen aan de *jihad* in Tsjetsjenië, waar hij onder meer meehelpt een truck op te blazen en een Russische soldaat de keel doorsnijdt. De realiteit was echter minder spectaculair; de echte Samir heeft Tsjetsjenië nooit bereikt. Nauwelijks in Oekraïne pakte de grenspolitie hem op en stuurde hem terug naar huis. (T.V.)